

Muistio

Opetusneuvos Petteri Kauppinen

2.10.2024

European sirontatutkan järjestelmän osakeyhtiön (EISCAT AB) perustaminen

Pääasiallinen sisältö

Opetus- ja kulttuuriministeriö esittää, että Suomen valtio perustaa yhdessä Ruotsin ja Norjan valtioiden kanssa European sirontatutkan järjestelmän osakeyhtiön (EISCAT AB). Valtioneuvoston on tarkoitus valtuuttaa Suomen Akatemia toimimaan yhtiön omistajaohjaajana, merkitsemään yhtiön osakkeet ja maksamaan osakkeiden merkintähinnan sekä allekirjoittamaan yhtiön perustamisasiakirjat.

EISCAT-yhtiö olisi Ruotsin lainsäädännön mukainen erityistehtäväyhtiö, jota Suomen Akatemia ohjaisi Suomen valtion osalta omistajaohjauslain ja -periaatteiden mukaisesti. Ruotsissa omistajaohjaus on tarkoitus delegoida tieteellisen tutkimuksen rahoittajalle (Vetenskapsrådet) ja Norjassa opetus- ja tutkimusministeriölle.

Ruotsin ja Norjan hallitukset tekevät vastaavat yhtiön perustamista koskevat päätökset lokakuun puolivälissä.

Tausta

EISCAT (European Incoherent Scatter Scientific Association, www.eiscat.se) on kansainvälinen tieteellinen järjestö, jonka oikeushenkilömuotona on ruotsalainen yleishyödyllinen yhdistys. Järjestön jäseninä on valtioiden valtuuttamina tutkimusrahoittajat Ruotsista, Norjasta, Suomesta ja Iso-Britanniasta sekä tutkimusorganisaatiot Japanista ja Kiinasta. Valtioneuvosto on valtuuttanut 11.12.1975 Suomen Akatemian allekirjoittamaan EISCAT-hanketta koskevan sopimuksen. EISCATin ensimmäiset tutkat otettiin käyttöön vuonna 1981, minkä jälkeen niitä on jatkuvasti kehitetty ja laajennettu.

EISCAT:n päämaja sijaitsee Kiirunassa Ruotsissa. Suomessa EISCAT-toimintaa koordinoi Oulun yliopiston Sodankylän geofysiikan observatorio.

EISCAT-järjestö hallinnoi uutta EISCAT 3D sirontatutkajärjestelmää, jonka antenniryhmät ovat rakenteilla Ruotsissa (Kaiseniemi), Norjassa (Skibotn) ja Suomessa (Karesuvanto). Tutkajärjestelmällä havainnoidaan yläilmakehän ja avaruuden ilmiöitä, kuten revontulia. Tutkat soveltuvat myös avaruussääennusteisiin, avaruusromun havaitsemiseen ja ilmastotutkimukseen.

EISCAT 3D tutkajärjestelmä on kaksikäyttöteknologiaa, minkä vuoksi EISCAT-järjestön organisaatiomuoto ollaan muuttamassa Ruotsin, Norjan ja Suomen opetus- ja tutkimusministeriöiden aloitteesta ruotsalaisesta yhdistyksestä ruotsalaiseksi osakeyhtiöksi, jonka omistaisivat Ruotsin, Norjan ja Suomen valtiot. Tällä menettelyllä voidaan varmistaa tutkajärjestelmän käytön turvallisuusnäkökohtien huomioiminen siten, ettei sitä käytetä ei-toivottuihin tarkoituksiin. Suomessa on lisäksi tullut vuoden 2023 alussa voimaan laki maa-asemista ja eräistä tutkista (96/2023), jonka mukaan EISCATin uuden tutkajärjestelmän operoinnista on tullut luvanvaraista Suomessa.

Suomessa tasavallan presidentin ja valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen ministerivaliokunta käsittelee EISCAT-tutkajärjestelmän turvallisuusnäkökohtia toukokuussa 2022 ja kannatti, että tältä osin ryhdytään tarvittaviin toimenpiteisiin mukaan lukien yhdistyksen organisaatiomuodon mahdollinen muuttaminen.

EISCAT-järjestön neuvosto päätti yksimielisesti kokouksessaan maaliskuussa 2023 sitoutua siihen, että sen hallussa oleva omaisuus, toiminnot ja sitoumukset siirretään perustettavalle EISCAT osakeyhtiölle. Lisäksi EISCAT-järjestön neuvosto valtuutti yksimielisesti kokouksessaan syyskuussa 2024 neuvoston puheenjohtajan ryhtymään toimii, joilla yhdistyksen omaisuus, toiminnot ja sitoumukset siirretään perustettavalle EISCAT-osakeyhtiölle.

Yhtiön perustamisasiakirjat

EISCAT-osakeyhtiön perustamista on valmisteltu Ruotsin, Norjan ja Suomen ministeriöiden ja tutkimusrahoittajien kesken. Yhtiön perustamisasiakirjoista (yhtiöjärjestys ja osakassopimus) on päästy ministeriöiden kesken yhteisymmärrykseen syyskuussa 2024. Yhtiö on tarkoitus perustaa lokakuussa 2024.

Yhtiöjärjestyksen luonnoksen (Bolagsordning för EISCAT AB) mukaan yhtiön kotipaikkana olisi Kiiruna Ruotsissa. Yhtiön tehtävänä olisi kehittää ja tarjota pääsy korkean tason tutkajärjestelmiin, jotka on tarkoitettu ei-sotilaallisiin tieteellisiin tarkoituksiin. Yhtiö tarkoituksena ei olisi tuottaa voittoa osakkeenomistajille. Yhtiö edistäisi kansainvälistä tutkimusyhteistyötä. Yhtiökokous valitsisi yhtiön hallituksen ja sen puheenjohtajan. Yhtiön hallituksen tulisi perustaa kumppanien foorumi sekä tieteellinen neuvoo-antava komitea, joihin kumppanit voisivat nimittää edustajansa. Kumppanit olisivat tutkimusrahoittajia tai merkittäviä tutkimusorganisaatioita, jotka sitoutuisivat rahoittamaan yhtiötä vähintään viiden vuoden ajan. Yhtiökokous hyväksyisi kumppanit, minkä lisäksi niiden tulisi tehdä kumppanuussopimus yhtiön kanssa. Yhtiön hallituksen tulisi varmistaa, että yhtiö perustaa turvallisuustoiminnon. Käytännössä kolmannen maan tutkimusrahoittajan tai -organisaation liittyminen kumppanina EISCAT-toimintaan edellyttäisi, että se myös läpäisisi yhtiön laatiman turvallisuusselvityksen.

Osakassopimuksen mukaan (Shareholders' agreement for EISCAT AB) yhtiön osakkeet (6 000) jakautuvat kolmelle osakkaalle yhtä suuriin osuuksiin (2 000). Yhtiökokouksessa päätökset tehtäisiin yksimielisesti. Kullakin osakkaalla olisi oikeus siihen, että hallituksessa on kaksi sen ehdottamaa jäsentä. Yhtiön hallituksessa tulisi olla hyvä tasapaino hallinnollisen ja tieteellisen osaamisen välillä. Hallituksessa tulisi myös olla riittävä asiantuntemus turvallisuusasioista. Osakkaiden tulisi varmistaa, että yhtiöllä on sen toimintaa ohjaava turvallisuuspolitiikka. Yhtiön hallituksen jäsenille maksettavista korvauksista päättäisi yhtiökokous. Korvausten tulisi olla kilpailukykyisiä, muttei markkinajohtavia. Yhtiön puheenjohtajalle maksettava korvauksen tasona voisi olla 100 000 – 150 000 Ruotsin kruunua (noin 8 800 – 13 300 euroa) ja hallituksen jäsenen tasona 80 000 – 110 000 Ruotsin kruunua (noin 7 100 – 9700 euroa). Osakassopimuksessa määritetään lisäksi osakkaiden välisestä yhteistoiminnasta muun muassa yhtiökokousten, hallituksen jäsenten valinnan ja mahdollisten turvallisuusasioiden valmistelussa. Osakkaat myös sopisivat omistajaohjeista, joilla ohjataan yhtiön ja sen hallituksen tavoitteita ja toimintaa. Omistajaohjeet voitaisiin päivittää yhtiökokouksessa. Uusia osakkaita voitaisiin hyväksyä osakkaiden yksimielisellä päätöksellä. Osakassopimusta voitaisiin muuttaa osakkaiden yksimielisellä päätöksellä. Osakkaiden mahdolliset erimielisyydet pyrittäisiin ratkaisemaan keskenään sopimalla ja viime kädessä erimielisyydet ratkaisisi Tukholman kauppakamarin välimiesmenettely. Osakassopimukseen sovellettaisiin Ruotsin lainsäädäntöä.

Taloudelliset vaikutukset

EISCAT-osakeyhtiön osakepääoma olisi 9 milj. Ruotsin kruunua eli noin 780 000 euroa, josta kolmella isäntämaalla (Ruotsi, Norja ja Suomi) on yhtä suuri omistusosuus. Suomen osuus osakepääomasta olisi 3 milj. Ruotsin kruunua eli noin 260 000 euroa. Suomen osuus EISCAT-yhtiön osakkeista katettaisiin Suomen Akatemian käytössä olevalta momentilta 29.40.88 (Osakehankinnat), jonka eduskunta on hyväksynyt vuoden 2024 toisen lisätalousarvion yhteydessä.

Suomen nykyinen maksuosuus EISCAT-järjestön vuosittaisista toimintakuluista on noin 750 000 euroa, minkä Suomen Akatemia on maksanut momentilta 29.40.51. (Suomen Akatemian tutkimusmäärärahat). Uuden tutkajärjestelmän myötä Suomen maksuosuus perustettavan EISCAT-osakeyhtiön toiminnasta tulisi olemaan vuodesta 2025 lähtien noin 1 000 000 euroa ja se on tarkoitus kattaa Suomen Akatemian käytössä olevalta momentilta 29.40.66. (Rahoitusosuudet kansainvälisille järjestöille), mikäli eduskunta hyväksyy tämän vuoden 2025 talousarvioehdotuksessa.